

ТРИ КИТИ ПРАВНИЧОГО ГАРВАРДУ

Ярослав КРИВОЙ

випускник Школи права
Гарвардського університету 2007 р.

Рейтинги, які визначають найпрестижніші університети світу, часто умовні і суб'єктивні. Гарвард традиційно знаходиться на їх вершині, але деякі факти про цей університет – безсумнівні. Як той, що Гарвард лишається найбагатшим університетом у світі – з фондом близько 30 млрд дол. США. Дехто навіть відзначає, що Гарвард – друга за статком недержавна некомерційна організація після Католицької церкви. Безперечним є й те, що Гарвард має найбільшу в світі академічну бібліотеку – більше 15 мільйонів книг.

Точка тяжіння

Престижність і якість гарвардської освіти притягує у Кембридж найкращих людей з усього світу. Так, саме у Кембридж. Але йдеться не про англійський, а про американський Кембридж, що у штаті Массачусетс. Це невелике, але «самостійне» місто, від якого, сівши в метро, можна потрапити у велике місто Бостон.

Гарвардський університет складається з коледжу, куди вступають відразу після школи, і професійних шкіл, куди вступають після коледжу. Найбагатшими і найпрестижнішими професійними школами вважаються бізнес-школа, школа права і медична школа. У цих школах найвищою є плата за навчання (близько 50 тис. дол. США за рік), але, завершивши навчання, випускники одержують їй відповідні доходи.

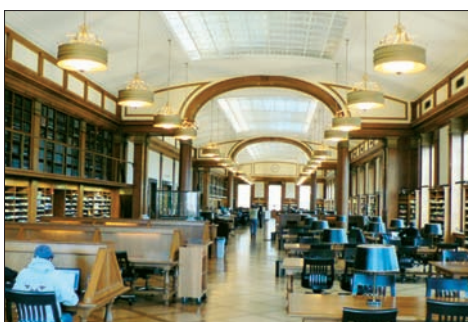
Переважну більшість студентів коледжу складають американці, а ось у професійних школах значна частина – іноземці. Доцільно зауважити, що для тих, хто серйозно бажає навчатися у Гарварді, головною проблемою є не гроші, а – вступ. Оскільки університет багатий, він може дозволити приймати найталановитіших студентів, пропонуючи їм фінансову допомогу у вигляді грантів чи позик.

Але щоб вступити в Гарвард, не достатньо просто мати гарні оцінки та вільно володіти англійською мовою. Конче важливо продемонструвати додаткові досягнення – публікації, винаходи, активну участь у політичному та громадському житті – ось неповний перелік таких досягнень. Багато людей досяга-

ють таких успіхів після Гарварду не тільки тому, що одержали таку освіту, але й тому, що перед вступом вони вже мали значні досягнення і незвичайні біографії. Для прикладу, цьогоріч на магістерській програмі на факультеті права навчалися такі різні люди, як колишній помічник президента Ірану, колишній ізраїльський спецназівець, суддя з Китаю і навіть принцеса Бутану.

Порівнюючи навчання – три риси (кити)

Коли порівнювати навчання в Гарварді з навчанням у Білоруському дер-

Одна з бібліотек Гарвардського університету

жавному університеті (в якому навчався і працював автор. – *Ред.*), в око впадають три головні відмінності: *стимулювання конкуренції, численні студентські організації та велика роль самонавчання.*

Освітня система в Гарварді, як і в інших менш престижних американських університетах, *цілеспрямовано стимулює конкуренцію з-поміж студентів.* Оцінки з більшості курсів виставляються за анонімні письмові іспити (усні іспити майже не відбуваються, бо вважаються необ'єктивними) і використовується так звана «крива оцінок». Наприклад, викладач обов'язково повинен поставити 10 «п'ятірок», 30 «четвірок» і 10 «трійок». Отже, має значення не тільки те, як студент написав іспит, а те, як цей іспит написали інші студенти. Навіть коли всі написали приблизно однаково добре, 10 чоловік обов'язково отримають «трійки». Це дуже впливає на мотивацію студентів і майже знищує проблему «списування».

Друга риса освіти в Гарварді, що впадає в око, – це *цілеспрямована підтримка студентських ініціатив.* Наприклад, тільки в Школі права діють близько 90 студентських організацій – від серйозних часописів і політичних організацій

до гуртків із захисту прав тварин. У цих організаціях студенти навчаються працювати в команді, розвивають лідерські навички, зростають професійно і просто самореалізуються.

Третя риса, яка суттєво відрізняє Гарвард від більшості пострадянських освітніх установ, – *взаємини між викладачем і студентом.* Викладач не навчає студентів, а допомагає їм навчатися самим. Більша частина матеріалів за своєю студентами самостійно в бібліотеці, а під час занять обговорюються найбільш проблемні питання. При цьому немає виразного поділу між лекціями і семінарами – заняття зазвичай являють собою діалог студентів та викладачів, головна мета якого – навчити студентів критично думати і самостійно доходити висновків, а не просто запам'ятовувати інформацію.

Особливу увагу Гарвардський університет приділяє розв'язку контактів з-поміж студентами та викладачами. Викладачі отримують невеликий

бюджет на те, щоб після закінчення курсу організувати в аудиторії вечірку, на якій частують не тільки різними наїдками, але й вином. Важко собі таке уявити, наприклад у моїй рідній Білорусі, де це було б кваліфіковано як порушення директиви № 1. При цьому в звичайному барі чи магазині ніколи не продають спиртного напою, якщо покупець має вигляд молодше 27 років і не має офіційного документа про повноліття. За результатами лотереї студенти можуть отримати можливість невеликою компанією піти з викладачем до ресторану, аби порозмовляти в неформальній обстановці (зрозуміло, за коштів університету). Так студенти на рівних можуть розмовляти з найславетнішими науковцями.

До речі, «оцінки» отримують не лише студенти від викладачів, а й викладачі від студентів, бо існує обов'язкова процедура письмового оцінювання якості викладання кожного курсу. Зрозуміло, що процедура анонімна і впливає на кар'єрне зростання викладачів.

Гроші відіграють другорядну роль

– **Пане Ярославе, які складові успіху американського юриста з огляду на навчання і життя в Гарварді?**

– Проводить чимало часу в бібліотеці, займається різною позауніверситетською діяльністю (як-от: правничий часопис, навчальні судові дебати, клініки) та розширюєте мережу професійних контактів.

– **Яке значення адміністрації Школи права в Гарварді? Це боси чи слуги студентів?**

– Це, швидше, друзі. Намагаються допомагати один одному й ніколи не бути грубими. Адміністрація загалом працює надзвичайно ефективно, й вам не потрібно заробляти собі в них авторитет цукерками та коробками шоколаду.

– **Наскільки допомагає система вибіркового курсів, зокрема вибору викладачів, які читають однакові курси?**

– Рік тому Школа права перейшла на винятково електронну систему вибору курсів. Практично все робиться он-лайн. Деякі курси користуються надзвичайною популярністю, й на них треба ставати в електронну чергу, тоді як на інші не набирається достатньо бажаних. Системою легко користуватися й практично майже всі студенти, зрештою, можуть записатися на курси, які їх цікавлять.

Також студенти оцінюють викладачів і курси, результати оцінювання розміщуються он-лайн. Відтак, перед записом можна побачити, чи курс «хорошим» і чи він пасує інтересам. Це допомагає у виборі професора на курс.

– **Зрештою, який загальний образ студента Школи права Гарварду?**

– Якщо говорити про студентів за програмою *J.D.*, то це – переважно білі англосаксонці з сімей середнього чи вищого класу. Представники меншин (азіати, афроамериканці) складають десь 15% зі студентів *J.D.* Студенти-магістри (програма *LL.M.*), їх зазвичай 120, різняться за складом, й американці складають тут менше 5% й, як правило, 2-3 чоловік «припадає» на одну країну (хоча є більше китайців, пакистанців, індійців та ізраїльтян). Студенти з обох програм навчаються разом, і разом складають іспити без якихось спеціальних приготувань.

– **Що підкажете читачу, який хоче вчитися в Гарварді?**

– Головне – це вступити, гроші відіграють другорядну роль, бо Школа права є достатньо заможною, аби надати стипендію чи позику тим, хто їй дійсно потребує.

Спілкувався Славик БІГУН

КАР'ЄРНІ ШЛЯХИ СТУДЕНТА ЗА КОРДОНОМ

суттєво відрізняється від стажувань у судах загальної юрисдикції. Стажування розпочинаються з легких завдань як, наприклад, кур'єрські послуги чи пошук юридичної інформації. Але з часом, набувши необхідний досвід, студент починає отримувати і складніші завдання. Такі стажування не організуються універ-

ситетами, студенти мають шукати їх самостійно. Водночас, навчальні заклади пропонують стажування, пов'язані з дослідницькою роботою, але вони розраховані переважно на випускників.

Фінським студентам-правникам не дозволено працювати самостійно. І хоча вони можуть бути залучені до підготовки певних юридичних справ, робота студентів має затверджуватися дипломованим юристом. На останньому курсі студенти можуть працювати на компанію як дослідники. У такому випадку тема дослідження обирається компанією і, зрештою, стає магістерською роботою студента.

Елена ВЕГЕЛІТЕ (студентка III курсу, Литва): «У Литві ще два роки тому основ-

ним чинником працевлаштування випускників ЮНЗ були високі оцінки. Нині вони також відіграють велике значення, однак дедалі частіше роботодавці перевіряють володіння юри-

дичною англійською, практичними навичками написання меморандумів і звертають увагу на громадську активність молодих фахівців. Студенти-правники працевлаштовуються доволі рано – переважно на четвертому курсі, але декому, як мені, вдається почати трудову діяльність вже на третьому».

Спілкувався Юрій МУХІН, спеціально для «Юргазети»

Спілкувався Юрій МУХІН, спеціально для «Юргазети»

Спілкувався Юрій МУХІН, спеціально для «Юргазети»

Спілкувався Юрій МУХІН, спеціально для «Юргазети»